

БӨЛІМ: БАЛАБАҚША

3-6 жастағы балалармен ойын арқылы оқыту әдістері

ЖАРИЯЛАНДЫ 28.01.2026	ТІРЕК СӨЗДЕР bilimger, бағалау, дамытушы орта, жас ерекшелігі, мектепке дейінгі білім, ойын арқылы оқыту, педагогикалық қолдау	СІЛТЕМЕ https://bilimger.kz/186882/
---------------------------------	--	---

Берікқызы Жансая

ЖШС «АЯЛА-БӨБЕК 1»

«Аяла-бөбек» балабақшасы

Аннотация.

Бұл мақалада 3-6 жастағы балаларды ойын арқылы оқытудың тиімді әдістері ғылыми тұрғыда жүйеленеді. Ойын жетекші әрекет ретінде тілдік, танымдық, әлеуметтік және эмоциялық дамуды біріктіріп, оқуға ынтаны күшейтетіні дәлелденеді. Дамытушы орта құру, педагогикалық қолдау мөлшерін таңдау, қалыптастырушы бағалау жүргізу және ата-анамен серіктестік орнату жолдары сипатталады. Мазмұн балабақша күн тәртібіне енгізуге бейімделіп, қауіпсіздік, инклюзия және тұрақты нәтиже өлшемдерімен негізделеді, және практикалық ұсынымдар беріледі.

Кілт сөздер: мектепке дейінгі білім, ойын арқылы оқыту, жас ерекшелігі, дамытушы орта, педагогикалық қолдау, бағалау.

КІРІСПЕ.

Мектепке дейінгі жаста бала білімді дайын күйінде қабылдамайды, ол оны әрекет барысында құрастырады, ал 3-6 жас аралығында ең табиғи әрекет — ойын. Ойын ереже, рөл, тіл және эмоцияны бір арнаға тоғыстырып, баланы қарым-қатынасқа, зерттеуге және өз мінез-құлқын реттеуге үйретеді. Үлгілік бағдарламаларда күтілетін нәтижелерге жету үшін ойындық тәсілдерді мақсатты жоспарлау, күн тәртібімен үйлестіру және педагогтің кәсіби араласу деңгейін дәл белгілеу қазіргі балабақша тәжірибесі үшін өзекті.

Жас ерекшелігіне негізделген ойын педагогикасының қағидаттары.

3–4 жаста ойын көбіне сезімдік тәжірибені қайталату, қимылды үйлестіру және сөзді әрекетпен байланыстыру арқылы «мен істей аламын» сенімін бекітеді, сол себепті педагог қысқа нұсқау беріп, үлгі көрсетіп, материалды қауіпсіз әрі көп рет қолдануға қолайлы етіп ұсынады, сонымен бірге ойын уақытының ұзақтығын баланың шаршау белгілерімен реттеп, табысқа жеткен әрекетті дереу атап өту арқылы мотивацияны қолдайды; 4–5 жаста символдық ойлау күшейіп, бала «заттың орнына белгі» қолдана бастайтындықтан, рөлдік атрибуттар мен тілдік үлгілер ойынның мазмұнын тереңдетіп, келісу, кезек күту, ортақ жоспар құру сияқты әлеуметтік дағдыларды қалыптастырады, ал тәрбиеші балалардың бастамасын баспай, тек оқиға желісін дамытатын «ашық сұрақтармен» бағыттайды; 5–6 жаста ереже сақтауға, мақсатты аяқтауға және өз қатесін түзетуге қабілет өседі, сондықтан күрделірек ережелі ойындар, шағын тапсырмалы квесттер және бірлескен жоба-құрастырулар оқу дағдысына өткел жасап, ерік-жігер мен зейінді тұрақтандырады, сонымен қатар баланың өзіне және топқа жауапкершілігін күшейтеді.

Дамытушы ойын ортасын ұйымдастыру және педагогикалық қолдау.

Ойын арқылы оқыту нәтижелі болуы үшін топ кеңістігі әрекет түрлеріне сай тұрақты орталықтарға бөлініп, әр орталықта материалдар қолжетімді, таңдауға жеңіл және тәртіппен сақталған күйде тұруы қажет, өйткені реттелген орта баланың дербес шешімін жеделдетіп, ойынға кіру уақытын қысқартады және дау-дамайды азайтады, ал көрнекі белгілеу мен ортақ ереже плакаттары балаларға өзіндік бақылау жасауға көмектеседі. Педагог қолдауы «тым көп басқару» мен «мүлде араласпау» аралығындағы дәл өлшенген деңгейде болғанда ғана дамытушылық әсер береді: тәрбиеші кейде ойынға серіктес болып кіріп, жаңа сөз тіркестерін, рөлдік нормаларды және қауіпсіздік ережесін табиғи түрде енгізеді, кейде сырттай бақылап, тек қиындық туған сәтте ғана бағыттайды, осылайша балалардың бастамасы сақталып, бірақ мақсат жоғалмайды. Дамытушы қолдау сұрақ қою, баланың ойын жоспарын дауыстату, таңдауды нақтылау және әрекетті қорытындылау арқылы жүзеге асады, ал бұл тәсіл баланың метатанымдық қабілетін, яғни «не істедім және неге істедім» түсінуін күшейтеді; сонымен бірге педагог материалды кезең-кезеңімен жаңартып, бір ойынның ішіндегі тапсырманы жеңілден күрделіге қарай сатылап береді.

Ойын арқылы оқытудың негізгі әдістері және күнделікті қолдану логикасы.

Сюжеттік-рөлдік әдісте балалар дәрігер, сатушы, құрылысшы, кітапханашы сияқты рөлдерді бөлісіп, диалог құруды, сыпайы өтініш айту мен келіссөз жүргізуді үйренеді, ал педагог рөлдік сөйлем үлгілерін ұсынып, конфликтіні «шешім табу» арнасына бұрып, әр баланың қатысу мүмкіндігін теңестіреді және рөлдерді алмастыру арқылы икемділікті

дамытады; дидактикалық ойын әдісі салыстыру, топтау, реттеу, сәйкестендіру сияқты ойлау амалдарын қысқа тапсырмаға айналдырып, материалды ойын мақсатына бағындырады, сондықтан бала тапсырманы «жаттығу» ретінде емес, қызықты мақсатқа жетудің құралы ретінде қабылдайды, әрі қателікті түзету әрекеті табиғи дағдыға айналады. Қимыл-қозғалыс ойыны назарды сергітіп, кеңістікті бағдарлау мен өзін-өзі тежеуді дамытады, әсіресе «тоқта-жалғастыр», «тыңда да орында» тәрізді ережелі қозғалыстар оқу нұсқауын түсіну қабілетіне ықпал етеді, ал ырғақ, музыка және топтық синхрон қозғалыс балалардың эмоциялық үндестігін күшейтеді. Құрастырушығармашылық және сенсорлық ойындарда бала материалдың қасиетін байқап, болжам жасап, нәтижені қайта құрады, бұл зерттеушілік мінез-құлықты қалыптастырып, ұсақ моторика арқылы сөйлеудің дәлдігіне де жанама қолдау береді, сондай-ақ себеп-салдарлық байланыстарды тәжірибе арқылы түсіндіреді. Күнделікті логикада әдістер бірін-бірі толықтыруы тиіс: таңертең қысқа қимыл ойыны, негізгі уақытта рөлдік немесе дидактикалық ойын, түстен кейін құрастыру не сенсорлық әрекет және күн соңында әңгімелеу ойыны арқылы тәжірибені тілмен бекіту тиімді нәтиже береді, өйткені қайталау мен вариативтілік дағдыны тұрақтандырады. Әдістердің барлығында ортақ талап — ойын соңында қысқа рефлексия жасау: балалар не құрғанын, нені байқағанын, қандай ережені сақтағанын айтып, келесі жолы нені өзгертетінін жоспарласа, оқу нәтижесі саналы деңгейге көтеріледі және өз жетістігін құрдасынан үйренумен толықтырады, ал педагог қысқаша қорытындылайды.

Нәтижені бақылау, инклюзия және ата-анамен серіктестік.

Ойын арқылы оқытудағы бағалау бақылау парағы, қысқа жазба және педагогикалық байқау түрінде жүргізіліп, баланы салыстыруға емес, оның жеке ілгерілеуін көруге бағытталуы керек, өйткені қалыптастырушы бағалау дер кезінде қолдау көрсетуге және жоспарды түзетуге мүмкіндік береді, ал бағалау тілін бала түсінетіндей жұмсақ формада қолдану өзіндік бағалауды төмендетпейді. Инклюзивті топта ойын тапсырмасы көпнұсқалы болғанда әр бала өз деңгейінде қатыса алады: бір бала рөлді сөзбен жүргізсе, екіншісі әрекетпен көрсетеді, үшіншісі сурет, белгі немесе қысқа жауап арқылы қосылады, ал педагог тапсырманың табалдырығын төмендетіп, жетістік критерийін нақтылап, қауіпсіз эмоционалдық орта жасайды әрі құрдастар арасындағы қолдауды ынталандырады. Ата-анамен серіктестік ойын тәжірибесін үйге көшіру арқылы күшейтеді: тәрбиеші қысқа нұсқаулық ұсынып, үйдегі қарапайым заттармен ойын ұйымдастыруды түсіндіреді және экран уақытын емес, бірлескен әрекетті артық көруді дәлелдейді, сонымен бірге ата-анаға баланың жетістігін мақтау мен талап қоюдың тепе-теңдігін көрсетеді. Осындай келісілген ықпал баланың сөздік қорын, өзін-өзі реттеуін және әлеуметтік қатынас мәдениетін тұрақтандырып, балабақшадағы үйренген дағдылардың өмірлік дағдыға айналуын жеделдетеді.

ҚОРЫТЫНДЫ.

3–6 жастағы балалармен ойын арқылы оқыту әдістері оқу мазмұнын баланың табиғи әрекетіне сүйендіріп, қауіпсіз әрі ынталандырушы ортада меңгертеді. Жас ерекшелігіне сай қағидаттарды сақтау, дамытушы ортаны жүйелі ұйымдастыру және рөлдік, дидактикалық, қимыл, құрастыру-тәжірибелік ойындарды теңгерімді қолдану тіл, таным, эмоция және әлеуметтік дағдылардың кешенді дамуын қамтамасыз етеді. Педагогтің қалыптастырушы бағалауы, кәсіби рефлексиясы және ата-анамен серіктестігі нәтижені тұрақты етіп, баланың мектепке дайындық сапасын күшейтеді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200029031>
2. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000021290>
3. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасын іске асыруға арналған нұсқаулық. https://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/docs/2022/12/rukovodstvo_kz_131222.pdf
4. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік бағдарламасы мазмұнын меңгеру бойынша мониторинг жүргізудің әдістемелік ұсынымдары. https://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/monitoring/2023/09/monitoring_1509.pdf
5. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының оқу-тәрбиелеу жұмыстарына инновациялық технологияларды енгізу және қолдану бойынша әдістемелік ұсыным. https://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/docs/metodicheskie_razrabotki/kaz/62.pdf
6. Бөрібекова Ф.Б. Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар. <https://rmebrk.kz/bilim/boribekova-kazirgi.pdf>
7. «Дана бала» республикалық ғылыми-ақпараттық әдістемелік журналы (қазақша нөмір). https://irrd.kz/sites/irrd.kz/uploads/docs/dana_bala/kaz/1_29_k.pdf
8. UNICEF & LEGO Foundation. Learning through Play: Strengthening Learning through Play in Early Childhood Education Programmes. <https://www.unicef.org/sites/default/files/2018-12/UNICEF-Lego-Foundation-Learning-through-Play.pdf>

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.